Spis przedmiotów.

1. Statut T. D. w Krakowie z r. 1874. s. 28.
2. Instrukcyja dla Kapelana T. D. 1878 s. 6.
3. Instrukcyja dla Sekretarza T. D. 1877. s. 8
4. Instrukcyja dla Lekarza T. D. 1879. s. 6.
5. Instrukcyja dla Prowizora T. D. 1877. s. 13
6. Instrukcyja dla Nauczyciela T. D. 1881. s. 12
7. Instrukcyja dla Komisyi szkolnej 1881. s. 6.
8. Instrukcyja dla Komisyi archiwalnej 1881. s. 11.
9. Instrukcyja dla Kasy T. D. w Krak. 1881. s. 18.3
10. Wykaz Fundatorów Tow. Dob. w Krak. 1879. s. 60
11. Statut T. D. w Krakowie z r. 1885. s.
12. Akt Fundacyi ś. p. D. Kitowskiego 1885. s.

Z księgozbioru

Dr Wład. Ściborowskiego

1884.

INSTRUKCYA

DLA

NAUCZYCIELA SZKOŁY SIERÓT

w Krakowskiem Towarzystwie Dobroczynności

ORAZ

PLAN NAUK.

W KRAKOWIE,
CZCIONKAMI DRUKARNI »CZASU«
pod zarządem Józefa Łakocińskiego.
1881.

Nakładem Towarzystwa Dobroczynności.

INSTRUKCYA

DLA NAUCZYCIELA SZKOŁY SIERÓT

w Krakowskiem Towarzystwie Dobroczynności.

§ 1. Nauczyciel mając sobie powierzone wychowanie i wykształcenie sierót kosztem Towarzystwa utrzymywanych, winien się tym obowiązkom z całą sumiennością oddać i nie może żadnych innych ubocznych zajęć przyjmować, któreby obowiązkom służbowym uszczerbek czyniły.

§. 2. We wszystkich kwestyach szkoły dotyczących winien się nauczyciel ściśle stosować do ustaw i rozporządzeń krajowe szkoły ludowe publiczne obowiązujących, a zarazem wykonywać polecenia miejscowéj Komisyi szkolnéj przez Radę Ogólną Towarzystwa Dobroczynności w tym celu ustanowionéj.

§. 3. W nauczaniu stosować się będzie nauczyciel do szczegółowego planu przez Komisyą szkolną wypracowanego, uchwałą Rady Ogólnéj Tow. Dobroczynności zatwierdzonego.

§. 4. Na podstawie powyższego planu ułoży na każdy rok szkolny szczegółowy rozkład godzin tygodniowych, w którym co do ilości godzin i przedmiotów ściśle do planu zastosować się musi, a nadto uwidoczni w podziale w każdéj godzinie szkolnéj równocześnie zatrudnienie wszystkich trzech oddziałów, przeznaczając jednemu głośne, dwom innym ciche zatrudnienie. Tak sporządzony rozkład i plan rocznéj nauki przedłoży na ośm tygodni przed rozpoczęciem roku szkolnego Radzie Ogólnéj Towarzystwa Dobroczynności, która po zba-

daniu przez Komisyę szkolną, rozkład z planem potwierdzony nauczycielowi zwróci. Ten przejrzany plan i rozkład stósownie do obowiązujących ustaw przeszle nauczyciel wys. c. k. Radzie szkolnéj okręgowéj do zatwierdzenia ostatecznego. Od tak zatwierdzonego planu i rozkładu, nauczyciel w niczem odstępować nie może bez porozumienia się i zezwolenia Komisyi szkolnéj w razie, jeżeliby istotna konieczność zmianę jakąś uczynić nakazywała.

§. 5. Ogólny nadzór nad młodzieżą, tak w czasie godzin szkolnych jak i pozaszkolnych należy do nauczyciela, i w tym celu ma tenże prawo i obowiązek pouczyć ochmistrzynie, jak mają przestrzegać, aby czynności pozaszkolne w oznaczonym odbywały się porządku, oraz wykonania tego polecenia dopilnować. Ochmistrzynie zaś są obowiązane stosować się do wskazówek nauczyciela. W razie sporu rozstrzygnie Komisya szkolna.

§. 6. Przepisy dotyczące całodziennego zajęcia młodzieży, których ścisłego wykonania nauczyciel dopilnować jest obowiązany, są:

Młodzież wstaje rano z uderzeniem godziny 6; w myciu, ubraniu, słaniu łóżek, oraz robieniu porządku w sypialniach przestrzega jak największéj czystości; w przeznaczonym czasie mówi modlitwę ranną w sali lub w kaplicy, spożywa śniadanie, powtarza zadaną lekcyą, a o godz. 8ej udaje się w porządku do sali szkolnéj.

Po odbyciu przedpołudniowych godzin szkolnych, nastąpi godzina wytchnienia po pracy umysłowéj szkolnéj. Godzina ta może być użyta stosownie do pory na przechadzkę lub inne zajęcie ruchliwe: jak gimnastyka, gry gimnastyczne i inne zabawy, zawsze pod dozorem ochmistrzyń.

Po obiedzie, który odbywać się ma ściśle o godz. 12ej w południe, przygotują się dzieci do nauki szkolnéj i w zwykłym porządku z uderzeniem godziny 2, udadzą się do sali szkolnéj.

Po skończeniu nauki poobiednéj, nastąpi godzina wytchnienia z zajęciem podobnie, jak przed obiadem. Poczem

praca do szkoły, a w wolnych od niéj chwilach zatrudnienie takie, jak przyuczanie się rzemiosł, szycie, wyplatanie, wykrawanie, itp.

Kolacyą spożywają dzieci o godzinie 6 z zachowaniem tego samego porządku, co podczas obiadu. Z uderzeniem godziny 9 udadzą się dzieci po odmówieniu modlitwy wieczornéj na spoczynek.

W dni rekreacyjne lub świąteczne winny dzieci pod nadzorem ochmistrzyń lub nauczyciela odbywać dalsze przechadzki za miasto przyczem można je praktycznie zaznajamiać z różnemi tworami przyrody. Prowadzenie dzieci w miejsca, gdzie publiczność pilnie się zbierać zwykła jest zabronione. Dzieci wychodzą z zakładu tylko razem i tylko pod nadzorem ochmistrzyń. W razie potrzeby poprowadzenia dziecka do kliniki, starać się będzie ochmistrzyni towarzyszyć mu podczas godzin szkolnych; odwiezienie dziecka do szpitala na czas dłuższy należy do prowizora.

Co sobota wieczorem przed udaniem się na spoczynek, winny dzieci przy pomocy ochmistrzyń oczyścić ciało z brudu dokładnem myciem.

W niedzielę i święta obowiązane są dzieci udawać się pod nadzorem ochmistrzyń i nauczyciela na mszą św. do kaplicy Zakładowej. W ogóle wszelkie nabożeństwa odbywają dzieci w Zakładzie.

§. 7. Majówkę urządzać powinien Nauczyciel pod swoim kierunkiem i odpowiedzialnością z współudziałem X. kapelana, przy pomocy ochmistrzyń, co do zagospodarowania, a przedsiębiorczyni żywienia dzieci pod względem przygotowania wiktuałów. Nauczyciel ma także prawo żądać od prowizora pomocy, jeżeli takowéj w czémkolwiek potrzebować będzie. Nauczyciel po majówce złoży rachunek Wydziałowi gospodarczemu z zebranych, za zezwoleniem przewodniczących Wydziału spisu i gospodarczego, na majówkę funduszów. Co się tyczy sposobu jéj odbycia, porozumie się nauczyciel z Komisyą szkolną.

§. 8. Nauczyciel starać się będzie utrzymywać jak największą karność między dziećmi, nie będzie szczędził ojcowskiéj zachęty do cnoty i pracy, a wpływać ma na umoralnienie młodzieży środkami ustawą szkolną dozwolonemi, w żadnym zaś razie nie wolno ani jemu, ani katechecie, ani ochmistrzyniom pod osobistą odpowiedzialnością używać kary cielesnéj.

§. 9. Wszelkie nieporozumienia i wątpliwości nasuwające się w sprawie wychowania i nauki dzieci, załatwia w pierwszéj instancyi Komisya szkolna, któréj nauczyciel winien każde zdarzenie wiernie przedstawić, a w drugiéj i ostatecznéj instancyi Rada Ogólna Towarzystwa Dobroczynności.

§. 10. Nad wykonaniem tak planu nauk, jako też niniejszéj instrukcyi, — w ogóle nad całém pedagogiczno-dydaktyczném postępowaniem czuwa Komisya szkolna.

Kraków d. 15 Października 1875.

Powyższa instrukcya przyjętą tymczasowo została uchwałą Rady Ogólnéj Towarzystwa Dobroczynności, zapadłą na posiedzeniu w dniu 18 Października 1874 r. odbytém, a ostatecznie zatwierdzoną d. 5 grudnia 1880 roku.

Dr. K. Hoszowski
Prezes.

Dr. Leon Cyfrowicz
Sekretarz.

PLAN NAUK

dla jednoklasowéj nierozdzielnéj szkoły ludowéj z całodzienną nauką w Towarzystwie Dobroczynności w Krakowie istniejącéj.

Ugrupowanie uczniów w 3 oddziały:

I. Oddział	= 1 rok	wieku obowiązującego do nauki szkolnéj.				
II. „	= 2 i 3 rok	„	„	„	„	„
III. „	= 4, 5 i 6 rok	„	„	„	„	„

Wymiar godzin dla każdego oddziału:

Przedmioty	I. Oddział	II. Oddział	III. Oddział
Religia	2*	2	2
Nauka języka polskiego	12	10	10
Rachunki	4	4	4
Wiadomości z przyrody	—	2	2
Nauka o ziemi i jéj dziejach	—		2
Pisanie	—	2	2
Rysunki i nauka form geometr.	—	2	3**
Śpiew	2/2	2/2	2/2
Gimnastyka	—	2	2
Liczba godzin tygodniowych	19	25	28

Roboty ręczne dziewcząt w 3 godzinach pozaszkolnych tygodniowo, udzielane przez ochmistrzynie.

---

*) Religia w oddziale I oddzielnie 2 godziny w sali mieszkalnéj dzieci, w oddziałach II i III w sali szkolnéj spólnie 2 godziny.

**) Dziewczęta mają tylko 1 godzinę rysunków i nauki o formach geometrycznych.

I. Nauka religii.

Rozdział materyału naukowego na pojedyncze oddziały w § 5 państwowéj ustawy dla szkół ludowych, pozostawiono dotyczącéj władzy kościelnéj i ta ma podać plan nauki tegoż przedmiotu, oraz nad jego wykonaniem czuwać.

II. Nauka języka polskiego.

Cel: Jasne zrozumienie drugich w języku ojczystym, zdolność dobrego i płynnego wyrażania się tak ustnie, jak i pisemnie; biegłość w czytaniu druku i pisma z dokładnem zrozumieniem treści.

Oddział I.

Czytanie i ćwiczenia w mówieniu. Wstępne ćwiczenia w mowie i dostrzeganiu, oparte na przedmiotach z otoczenia dziecka. Ćwiczenia w poznaniu brzmień i ich znaków pisanych i drukowanych. Powolne, należyte czytanie z uważném przestrzeganiem podziału na zgłoski; ćwiczenia w odpisywaniu; rozmowy o tem co czytano. Uczenie się na pamięć łatwych ustępów wzorowych w mowie wiązanéj.

Oddział II.

a. *Czytanie:* Dokładne czytanie; oddanie własnemi słowami treści czytanych ustępów podług podanych pytań; wyjaśnienie treści i pojedynczych wyrazów; uczenie się na pamięć wzorowych ustępów w mowie wiązanéj i prozie.

b. *Ćwiczenia językowe:* Ćwiczenia ortograficzne. Zdanie gołe pojedyncze; poznanie rzeczownika, zaimka, przymiotnika, czasownika i liczbownika; rodzaj, liczba i przypadek rzeczowników; osoba i liczba czasowników; trzy główne czasy. Obok pisemnego traktowania materyału gramatycznego, ćwiczenia w odpisywaniu ustępów z książki do czytania.

Oddział III.

a. *Czytanie:* Biegłe i rozumne czytanie pisma i druku: podanie treści i toku myśli ustępów czytanych; objaśnienie treści i wyrazów; uczenie się na pamięć odpowiednich ustępów czytanych.

b. *Ćwiczenia językowe:* Ćwiczenia ortograficzne; zdanie pojedyncze rozwinięte; dalszy ciąg i uzupełnienie nauki o formach gramatycznych; rząd czasowników, przymiotników i przyimków, tworzenie wyrazów; zdanie złożone i ściągnięte; znaki

pisarskie; podanie treści czytanych ustępów piscmnie; opowiadania, opisy, ćwiczenia w stylu praktycznym i listy.

III. Rachunki.

Cel: Pewność i biegłość w ustnem i pisemnem rozwiązywaniu praktycznych zagadnień rachunkowych.

Oddział I.

Cztery działania na liczbach od 1 do 20 ustnie i pisemnie: znajomość monet, miar i wag w zakresie dziesiątek.

Oddział II.

Cztery działania na liczbach od 1 do 100 ustnie i pisemnie; znajomość monet, miar i wag w zakresie setek; początki ułamków.

Oddział III.

Cztery działania na liczbach całych i ułamkach dziesiętnych; liczby wieloimienne; ułamki zwyczajne; rachunek za pomocą wnioskowania. Szczególniéj uwzględniać u chłopców rachunki rzemieślnikom potrzebne, a u dziewcząt rachunki z gospodarstwa domowego.

IV. Realia.

A. Historya naturalna.

Cel: Obudzić w uczniach zamiłowanie przyrody i zaznajomić dokładniéj z ciałami, oraz pouczyć o ciele ludzkiém i jego pielęgnowaniu.

Oddział II.

Główne typy z trzech królestw.

Oddział III.

Sposobem uzmysławiającym na podstawie książki do czytania, mają uczniowie poznać ważniejsze zwierzęta pożyteczne i szkodliwe, rośliny i minerały, zwłaszcza ważne w gospodarstwie i rzemiosłach; pouczenie o sposobie pielęgnowania i chronienia zwierząt i roślin; skład ciała ludzkiego i najważniejsze zasady hygieny.

B. Fizyka.

Cel: Znajomość najważniejszych i najzwyklejszych fizy-

cznych i chemicznych zmian z uwzględnieniem potrzeb życia i zjawisk w przyrodzie.

Oddział III.

Sposobem uzmysławiającym na podstawie książki do czytania obznajmi się uczniów z najprostszemi zjawiskami fizykalnemi i chemicznemi, uwzględniając przedewszystkiem stosunki rzemiosł dotyczące u chłopców, a u dziewcząt potrzeby gospodarstwa domowego.

C. Geografia.

Cel: Poznanie kraju rodzinnego, cesarstwa austryackiego, przegląd Europy i całej kuli ziemskiej.

Oddział II.

Poznanie kraju rodzinnego wychodząc od miejsca szkoły; najważniejsze pojęcia geograficzne.

Oddział III.

Austryacko-węgierska monarchia, oraz dawna Polska, najważniejsze płody tych krajów, rzemiosła, handel, sposób życia i zwyczaje mieszkańców; najogólniejszy podział powierzchni ziemi, przegląd Europy; ziemia jako ciało niebieskie.

D. Historya.

Cel: Nauka historyi ma wpoić w uczniów cześć dla tych postaci i zdarzeń historycznych, które w szczególny sposób przyczyniły się do rozwoju wogóle ludzkości, a w szczególności ojczyzny, oraz posłużyć do wyrobienia charakteru i miłości ojczyzny.

Oddział II.

Podania i powiastki historyczne; opowiadania z dziejów ojczystych metodą biograficzną.

Oddział III.

Opowiadanie dziejów ojczystych porządkiem chronologicznym, ale metodą biograficzną; najważniejsze postacie z historyi austryackiéj szczególniéj nowszéj, opowiadania z historyi powszechnéj o ile się z naszą stykają, lub w szczególniejszy sposób na postęp cywilizacyi wpłynęły; prawa i obowiązki obywateli.

V. Pisanie.

Cel: Wprawa w wyraźném i kształtném pisaniu.

O d d z i a ł I.

W połączeniu z czytaniem na tabliczkach w pierwszem a na tabliczkach i zeszytach w drugiem półroczu.

O d d z i a ł II.

Litery w genetyczném następstwie; przepisywanie tego co napisano na tablicy; pisanie liczb arabskich i rzymskich.

O d d z i a ł III.

Wydoskonalenie pisma.

VI. Rysunki i geometrya.

A. Rysunki.

Cel: Uzdolnienie uczniów w kreśleniu kształtów geometrycznych i pojedynczych przedmiotów z życia potocznego.

O d d z i a ł II.

Rysunki i pisanie tworzą wspólne ćwiczenia wstępne do osiągnięcia pewnego stopnia biegłości. Po tych ćwiczeniach następuje naśladowanie łatwych przedmiotów i ćwiczenia w rysowaniu różnych form mających za podstawę linie proste, kąt, trójkąt i czworobok.

O d d z i a ł III.

Wolnoręczne rysunki w połączeniu z geometryą; połączenie figur prostych i krzywych. Dziewcząt rysunki mają uwzględniać przedewszystkiem roboty ręczne.

B. Geometrya.

Cel: Znajomość najważniejszych ciał i ich ograniczenie; zdolność wymierzania i obliczania powierzchni i ciał w życiu potoczném.

O d d z i a ł III.

Zacząwszy od kostki (sześcianu) poznają uczniowie najprostsze ostre i okrągłe ciała, a przez to różne powierzchnie, kąty i linie; obliczenie powierzchni i brył.

VII. Śpiew.

Cel: Śpiewem ze słuchu kształcić uczucie piękna i miłości kraju; zdolność wyśpiewania pojedynczych kościelnych i świeckich pieśni, a głównie pieśni ludowych.

O d d z i a ł II.

Śpiew ze słuchu.

O d d z i a ł III.

Śpiew łatwych pieśni z nót.

VIII. Gimnastyka.

Cel: Wyrobienie siły, zręczności i odwagi.

Gimnastyka szwedzka począwszy od oddziału pierwszego według metody w dziełku: „Gimnastyka dla szkół ludowych“ przez wys. c. k. Radę szkolną poleconém.

IX. Roboty.

Cel: Zdolność wykonywania robót kobiecych w życiu potoczném przychodzących.

Roboty szydełkiem i na drutach, robienie pończóch, cerowanie, szycie, przykrawanie bielizny, sporządzanie i znaczenie tejże.

X. Gospodarstwo domowe.

Nie w osobnych godzinach, ale przy innych przedmiotach zwracać uwagę na potrzebę i sposób prowadzenia gospodarstwa domowego.

Plan powyższy przyjęty i zatwierdzony został uchwałą Rady Ogólnéj Towarzystwa Dobroczynności na posiedzeniu dnia 18 Października 1874 r. zapadłą.

Dr. K. Hoszowski
Prezes.

Dr. L. Cyfrowicz
Sekretarz.

Exempl. oprawne Rocznika T. D. otrzymują

1. X. Protektor.
2. Zast. Protektora.
3. Prezes.
4. Prezesowa Dam
5-8. Wiceprezesi.
9.10. Wiceprezesowe.
~~11-15. Prez. Wydziałów~~
16. Biskup
~~17. Ks. Łapińskiego~~
• 18. Prez. T. Dob. Wz.
~~29. Wicepr. Miasta~~
• 31. Wydział Krajowy.

19. Namiestnik
• 20. Marsz. Krajowy.
21. Prezydent Miasta.
22. Prez. Apellacyi
23. Prez. Sądu
24. Prez. Akademii
25. Rektor Uniw. Jag.
26. Prezes Dyr. Finan.
27. Dyrektor Policyi
28. Delegat Namiest.
30.

---

1. Protektor.
2. Zastępca protektora
3. Prezesowa Dam.
4. Prez. T. D.
5.6 Wiceprezesowe Dam
7-10. Wiceprezes. T. D.
11. Prezydent M. Krakowa
12. 1° Wicepr. M. K.
13. Delegat Namiest.
14. Prez. Apellacyi
15. Prez. Trybunału
16. Prez. Dyr. Finans.
17. Dyr. Policyi
18. Prez. Akad. Umiej.
19. Rektor U. J. K.
20.

Namiestnik. 21.
Marsz. Krajowy. 22.
Ministrowie Polscy. 23.4.
X. Biskup Krakowski. 25.
Prez. T. D. Warsz. 26.
Namiestnictwo. 27.
Wydział Krajowy. 28.